

A MISZK Környezetvédelmi Természetvédelmi Vízügyi Szakmai Tagozat
3/2017. MISZK KTV számú ajánlása
a magánszemélyek által végzett tevékenységek és magánszemélyek által üzemeltetett
berendezések által keltett zaj környezeti hatásainak értékeléséhez, különös tekintettel a
birtokvédelmi eljárásokra

A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara Környezetvédelmi Természetvédelmi Vízügyi Szakmai Tagozat ajánlásai – a gyakorlati igazságügyi szakértői munka tapasztalatainak felhasználásával – a szakmai szempontból egységes igazságügyi szakértői szemléletet hivatottak elősegíteni. Az ajánlások elsősorban a szakértői vizsgálati módszerekkel, a vizsgálati eredmények minősítésével kapcsolatos eljárásokra vonatkoznak. Céljuk az érvényben lévő szakmai szabályozás esetleges fogyatékoságaiból fakadó eltérő tartalmú szakmai értékelések és döntések okozta bizonytalanság megszüntetése, valamint a szakértői munkát érintő jogszabályi háttér módosítására vonatkozó javaslatok megfogalmazása.

Ajánlás

Azon zajforrásoknál, ahol jogszabály nem állapít meg határértéket és a környezethasználat kétséget kizáró módon szubjektív érzékeléssel is igazolható, a környezeti érdeksérelem műszeres vizsgálat nélkül is megállapítható. Ebben az esetben szakértői feladat annak vizsgálata, hogy a környezethasználó mindent megtett-e a környezetállapot romlásának elkerülésére.

Indoklás az ajánláshoz

A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara Környezetvédelmi Természetvédelmi Vízügyi Szakmai Tagozata folyamatosan készít és bocsát ki szakmai ajánlásokat, amelyeknek elsőrendű célja a gyakorlati igazságügyi szakértői munka tapasztalatainak felhasználásával a – szakmai szempontból egységes – környezetvédelmi igazságügyi szakértői szemlélet és jogalkalmazási gyakorlat elősegítése.

Az ajánlások elsősorban a szakértői vizsgálati módszerekkel, a vizsgálati eredmények környezetvédelmi minősítésével kapcsolatos eljárásokra vonatkoznak. Céljuk az érvényben lévő szakmai szabályozás esetleges hiányosságaiból fakadó eltérő tartalmú szakmai értékelések és döntések okozta bizonytalanság megszüntetése, valamint a környezetvédelmi szakértői munkát érintő jogszabályi háttér módosítására vonatkozó javaslatok megfogalmazása.

A környezeti zaj értékelésére és kezelésére, a különböző engedélyezési eljárások rendjére vonatkozó jogszabályok az utóbbi három évben jelentős mértékben módosultak. Ennek eredményeként is, a jogalkalmazói gyakorlatban előtérbe kerültek a környezeti állapot minőségének romlása miatti birtokvédelmi jellegű eljárások. A birtokvédelmi eljárásokban döntő mértékben azok a környezeti jellemzők érintettek, amelyek esetében a zavarás mértéke emberi (szubjektív) tényezőktől is függ. A zaj ezek közé tartozik. A hatályos – a zaj- és rezgésvédelem egyes szabályait tartalmazó – kormányrendelet hatálya ugyanakkor nem terjed ki a magánszemélyek háztartási igényeit kielégítő tevékenységekre, továbbá a berendezések telepítése általában nem igényel építési engedélyezési eljárást sem. Mivel a fentihez hasonló berendezések környezeti hatásainak megítélésénél szakértői tapasztalat szerint jelentős jogalkalmazói bizonytalanság tapasztalható, egy általános jellegű szakértői ajánlás készítése indokoltá vált.

Jelen ajánlás – a korábbi ajánlásokra és tapasztalatokra alapozva – a lakóterületi környezetben jelentkező zajok általánosítható zavaró, egészségkárosító hatásaival, a kapcsolódó jogszabályi

háttérrel foglalkozik, másrészt igyekszik környezetvédelmi szakmai segítséget adni az egyes, konkrét birtokvédelmi eljárásokhoz.

A környezeti zaj hatása az emberre:

Jelen ajánlás nem foglalkozik a halláskárosító szintet meghaladó, vagyis halláskárosodást okozó zajokkal, mivel a lakóterületi környezetben olyan tevékenységeket, amely ilyen magas zajszintet okozna, általában nem végeznek. Az ezzel kapcsolatos előírásokat jellemzően a munkavédelmi jellegű jogszabályok tartalmazzák.

Jelen ajánlás tehát elsősorban a szubjektív érzékszervi úton érzékelhető, de a halláskárosító szintet még el nem érő zajhatások – leegyszerűsítve, mint stressz tényező – emberekre gyakorolt hatásait értékeli.

A környezeti stressz szervezetre gyakorolt befolyásának kutatásában a 1960-as évek végétől előkelő helyet foglal el a kontrollálhatatlan és bejósolhatatlan zaj élettani és pszichológiai hatásának vizsgálata. Ma már klasszikus tanulmányok igazolják, hogy a környezeti stressz rendszerszemléletben érthető meg. Erős kapcsolat mutatkozik a fizikai, az élettani és a pszichológiai szintek között.

Ezen belül a zaj ingerek úgy vesznek bennünket körül, hogy nem tudatosulnak, ám az emberi működést gyakorlatilag minden szinten, beleértve a fiziológiai működéseket, a motivációt, az érzelmeket, a viselkedést, a gondolkodást és társas interakciók szintjét is, meghatározzák.

A környezeti zaj legfontosabb környezetpszichológiai vonatkozású jellemzői:

Észlelhetőek, azaz meghaladják az észlelési küszöb szintjét és nem szubjektívak abban az értelemben, hogy függetlenek a hatásnak kitett személyek lélektani interpretációjától, észlelésük fizikai jellemzőiktől és a személy pszichológiai jellemzőitől kölcsönhatásban függ.

Krónikus jellegűek, azaz a környezeti zaj olyan jellemzői a környezetnek, amelyek állandóan jelen vannak, időben változó intenzitásúak, vagy olyan gyakorisággal és rendszerességgel jelennek meg, amelyek miatt állandónak tekinthetők

Negatív színezetűek, azaz kényszer-élmény, irritáció, akadályozottság, nemkívánatos jelleg, kellemetlenség–kényelmetlenség, frusztráció jelentkezik.

Sűrűség-élmény hiány és makacs jellegűek, vagyis a környezeti zaj nem váltja ki az azonnali károsodás élményét, és emiatt az a késztettség sem váltódik ki feltétlenül, csak inkább késéssel, hogy azonnal közbe kell lépni.

Nem kontrollálható, vagyis gyakori pszichológiai reakció a tehetetlenség-élmény.

Irritáció jellegűek, azaz zavarásélménnyel, kellemetlenség- és frusztrációérzéssel jellemezhető.

Fenti jellemzőkkel összefüggésben kiemelkedően fontos a zaj és az alvás kapcsolatának vizsgálata és értékelése. Nem vitatható, hogy a megszakítatlan alvás az élettani és mentális működés, és így az egészséges életnek is elemi feltétele. Az alvászavarok egyik leggyakoribb forrása a környezeti zaj. Az alvászavarokért (elalvási nehézség, felébredések, alvásmintázat- vagy alvásmélység-változás, az alvás széttoreszedése) elsődlegesen a környezeti zajhatások a felelősek.

A szakértői vizsgálat javasolt szempontjai:

A környezeti zaj okozta panaszok esetében a legfontosabb környezeti zajvédelmi szakértői feladat annak értékelése, hogy egyrészt a zavarónak tekintett zaj az alapzajhoz képest milyen mértékű és jellegű, vagyis szubjektív érzékszervi úton jól érzékelhető, azonosítható-e, ezen belül az éjszakai időszakot mennyiben érinti, vagyis alkalmas-e az alvás megzavarására, másrészt a zavarás jelleg és mértéke műszaki, szakértői szempontból indokolt-e. Vizsgálni szükséges tehát a terület alapállapotát, a környezeti állapot megváltozásának jellegét és mértékét, a panaszt okozó zajforrás telepítési körülményeit, a követelmények érvényesülését

Az alapállapot keretében vizsgálni és értékelni szükséges az adott terület építési övezeti besorolását, illetőleg ehhez kapcsolódóan az országos és helyi építési, környezetvédelmi előírások követelményeinek érvényesülését, mégpedig egységes szerkezetben.

Lakóterület esetében, különösen a kertvárosias jellegű övezetekben a lakófunkció zavartalanságának biztosítása prioritást élvez.

Mindenekelőtt le kell szögezni egy alapvető követelményt, nevezetesen, hogy a kedvező környezeti állapot (mint az életminőséget alapvetően meghatározó tényező) minőségének megőrzésére vonatkozó jogszabályokat egységükben kell alkalmazni.

Annak ellenére, hogy például egy berendezés telepítése nem tartozik az építésügyi hatósági eljárásokról, valamint a telekalakítási és az építészeti-műszaki dokumentációk tartalmáról szóló rendelet hatálya alá, még nem jelenti azt, hogy ne kellene érvényesíteni a korábban ismertetett törvényekben foglalt alapvető követelményt, miszerint az építmény elhelyezése során biztosítani kell a szomszédos ingatlanok és építmények rendeltetésszerű és biztonságos használhatóságát. A szomszédos ingatlanon lakók szempontjából, például az éjszakai alvási folyamat megzavarása nem értelmezhető másként, mint a lakóingatlan rendeltetésszerű használatának jelentős korlátozása, sőt adott esetben a rendeltetésszerű használat ellehetlenítése.

Azokon a területeken, ahol az alapzaj összetevői között megjelenik a közlekedés okozta zaj is, sokszor tapasztalható az a ma még általánosnak ítélt vélekedés, amely szerint a panaszolt zaj nem is lehet zavaró, mert a közlekedési zaj jobban hallható. Határozottan le kell szögezni, hogy ez az érvelés abban az esetben különösen nem fogadható el, amikor a panaszolt zajforrás zaja, például a viszonylag forgalommentes időszakokban szubjektív érzékszervi úton azonosítható, jól hallható (Budapest és agglomerációja vonatkozásában a közlekedési eredetű zajterhelés értékeléséhez jól használható a 2007. évben elkészült stratégiai zajtérkép).

A telepített és birtokvédelmi panaszt okozó berendezés esetében vizsgálni szükséges a telepítési körülményeket. Ugyanaz a berendezés, ugyanolyan távolságban az elhelyezéstől függően lényegesen eltérő hangnyomásszintet kelt. Ma már elvárható, hogy egy berendezés gépkönyve olyan mértékben és minőségben tartalmazzon reprodukálható zaj adatokat, amelyek alkalmasak például a hatásterület meghatározására is. Mivel egy adott berendezéstől bizonyos távolságban érzékelhető zaj nagymértékben függ az elhelyezés körülményeitől, ezért jól használható számítási alapadatnak a berendezés zajteljesítmény-szintje tekinthető.

Az alapállapot és a telepítési körülmények vizsgálatát követheti az esetleges határérték jellegű jogszabályoknak való megfelelés vizsgálata, de csak az olyan típusú és jellegű zajforrások esetében, amelyekre a jogszabály határértékeket állapít meg. Ezekben az esetekben a minősítés elkerülhetetlen feltétele a zajforrás által keltett és a védendő környezetben érzékelhető zajszint helyszíni méréssel, vagy – amennyiben ez valamilyen oknál fogva nem lehetséges, akkor – számítással történő meghatározása, mégpedig a vonatkozó rendeletekben, illetőleg szabványokban előírt vizsgálati és értékelési módszerek alapján *(egy adott berendezés által keltett zaj még abban az esetben is lehet zavaró, birtokvédelmi szempontból aggályos, ha a zajforrás egyébként a zajvédelmi jogszabályok alá tartozik és megfelel az azokban előírt határértékeknek)*.

Azoknál a zajforrásoknál és tevékenységeknél viszont, amelyekre nem vonatkozik határérték, általában nem indokolt és nem is szükséges zajvizsgálat elvégzése, mivel egy birtokvédelmi jellegű zajpanasz eldöntésénél az esetleges határértéknek nincs döntő szerepe.

Amennyiben egy, a kérelmezők által panaszolt berendezés magánszemélyek háztartási igényeit elégíti ki, akkor az tehát nem tartozik a zaj és rezgésvédelemre vonatkozó – fentiekben ismertetett – jogszabályok hatálya alá. Ennek megfelelően a vizsgált berendezés által keltett és a környezetben érzékelhető zajra sem vizsgálati módszerek, sem zajterhelési határértékek közvetlenül vonatkoztathatók.

Szakértői álláspont szerint a lakosság nyugalma zavarásának minősítésénél mértékadónak a hatásterületen élők tanúvallomása, a hatósági helyszíni szemlék szubjektív érzékszervi tapasztalatai tekinthetők. E tekintetben – környezetvédelmi szakértői szempontból is – iránymutatónak tekinthető az Alkotmánybíróság 73/2006.(XII.15.) AB számú, a csendháborítás témaköréhez kapcsolódó határozata, amelyben az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet 6.§(1) bekezdésének „és a megengedettnél nagyobb” szövegrésze alkotmányellenes, ezért azt 2007. március 1. napjával megsemmisíti. A megsemmisítés után a rendelkezés a következő szöveggel marad hatályban: „6. § (1) Aki lakott területen, az ott lévő épületben, vagy az ahhoz tartozó telken, tömegközlekedési eszközön, továbbá természeti és védett természeti területen indokolatlanul zajt okoz, amely alkalmas arra, hogy mások nyugalma, illetőleg természeti vagy a védett természeti értéket zavarja, ...”

Az Alkotmánybíróság vonatkozó határozata tehát ebben a kérdésben a szubjektív érzékszervi észlelésen alapuló minősítést helyezi előtérbe. Az AB határozat elve, szemlélete Magyarország Alaptörvényéből is levezethető.

A magánszemélyek háztartási igényeit kielégítő gépi berendezések által keltett és a környezetben érzékelhető zaj megítélése és értékelése – szakértői tapasztalat alapján – tehát alapvetően a polgári jogterület előírásainak figyelembe vételével, például birtokvédelmi eljárás keretében lehetséges. Az eljárás során alapvetően azt kell vizsgálni, hogy a környezeti hatás zavarónak tekinthető-e, illetőleg amennyiben igen, akkor indokolt-e.

Annak eldöntése, hogy egy zajhatás indokolt, szükségszerű-e egyrészt jogi, másrészt szakmai kérdés.

A környezetvédelmi igazságügyi környezetvédelmi szakértő feladata a kérdés szakmai szempontú vizsgálata.

A vizsgálat első lépése, hogy a szubjektív érzékelés, illetőleg a rendelkezésre álló jellemzők alapján a zajforrás hatása környezeti zajvédelmi szempontból zavarónak ítéltető-e?

Megállapítható, hogy egy, az alapzajtól 3 dB értékben kiemelkedő zaj már szubjektív érzékszervi úton is érzékelhető, hallható, azonosítható. Az ennél nagyobb mértékű eltérés, különösen az éjszakai időszakban már alkalmas a nyugalom, az alvás megzavarására.

Az esetleges zavaró hatás értékelésénél tehát az alapállapot vizsgálata és minősítése az egyik legfontosabb szakértői feladat.

A vizsgálat következő lépése, hogy a fenti adatokkal jellemezhető zavaró hatás szakmai szempontok alapján indokoltnak, szükségszerűnek, vagy indokolatlannak, szükségtelennek tekinthető-e?

E kérdés eldöntéséhez mindenképp vizsgálni kell, hogy:

A zajforrás telepítése megfelel-e a vonatkozó környezetvédelmi, építési jogszabályoknak, műszaki előírásoknak.

Az építési és környezetvédelmi jogszabályokról már volt szó. Azt, hogy egy megvalósított telepítés a vonatkozó műszaki előírásoknak megfelel-e, a berendezés gyártójával, forgalmazójával együtt lefolytatott vizsgálat alapján dönthető el.

Birtokvédelmi szempontból egy adott ingatlanon belül aggálymentes telepítési helyszínnek az a terület tekinthető, amelynél az adott berendezés, mint zajforrás hatásterülete az ingatlan telekhatárán belül marad, továbbá megfelel az elérhető legjobb technika követelményeinek is.

Abban az esetben, ha például egy telepített berendezésnél az utólagos vizsgálat alapján megállapítható, hogy a zajforrást is magába foglaló ingatlanon kijelölhető lett volna olyan terület, amely a kérelmezői ingatlan szempontjából jóval kisebb környezethasználatot jelent, amikor biztosítható lett volna mind a szomszédos lakóingatlan, mind a panaszolt berendezés rendeltetészerű használata is, akkor az esetleges zavaró hatás műszaki szempontból sem tekinthető indokoltnak.